

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України

Збірник наукових
праць

Випуск 62

м. Івано-Франківськ, 2023

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ РОЗДІЛУ І ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ «ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ»)

УДК 343.3

Постановка проблеми. Забезпечення національної безпеки завжди було і залишається одним із важливих завдань внутрішньої політики будь-якої цивілізованої держави світу. Це пов'язано з тим, що її існування свідчить про захищеність національних інтересів відповідної держави від потенційних чи реальних загроз та гарантує сталий і безпечний розвиток такої держави в цілому.

Особливо значущою на сьогодні проблема забезпечення національної безпеки є для України, актуальність якої породжена саме міжнародним конфліктом з РФ, який розпочався ще у 2014 році з анексії державою-агресором АРК, окупації окремих частини Донецької та Луганської областей України, а 24 лютого 2022 року трансформувався у незаконне повномасштабне воєнне її вторгнення на всю територію України, і, на жаль, триває дотепер. Тобто як стверджує Ю. А. Хатнюк, аналізуючи сучасні загрози національній безпеці України, «сьогодні наша держава наразилася на реальне зазіхання на суверенітет і територіальну цілісність загалом, у зв'язку з чим її національна безпека потребує системного забезпечення, спрямованості на захист національних цінностей і реалізацію національних інтересів» [1, с. 65].

У зв'язку з цим вивчення кримінально-правової охорони національної безпеки України в сучасний період потребує особливої уваги, що зумовлено, перш за все, тією реальною загрозою, яка має місце на території нашої держави.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження окремих аспектів кримінально-правової охорони національної безпеки України (на прикладі Розділу I Кримінального кодексу України «Злочини проти основ національної безпеки України») стали наукові праці таких учених, як: Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Р. О. Мовчан, О. В. Острогляд, В.В.Сташис, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, П. Л. Фріс, Ю. А. Хатнюк, які безпосередньо стосуються досліджуваного питання або частково присвячені вивченню важливих концептуальних проблем злочинів проти основ національної безпеки України.

Метою статті є характеристика окремих аспектів кримінально-правової охорони національної безпеки України на основі аналізу норм, викладених у Розділі I Особливої частини чинного закону України про кримінальну відповідальність «Злочини проти основ національної безпеки України» та вироблення на основі цього відповідних висновків щодо її особливостей.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень п. 9 ч. 1 ст. 1 закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII національна безпека України – це «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [2]. Її забезпечення покладається на Президента України як гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина [3] та здійснюється шляхом впровадження державної політики у сфері національної безпеки України, головною ціллю якої згідно вимог Стратегії національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА КРАЇНИ», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, є реалізація норми, викладеної у ст. 3 Основного Закону України [4], якою «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [3].

Правовою основою державної політики у сфері національної безпеки України є Конституція України, закон України «Про національну безпеку України», інші закони України, міжнародні

договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання Конституції України та законів України інші нормативно-правові акти [2]. Одним із таких законодавчих актів є КК України від 5 квітня 2001 року № 2341-III, завдання якого спрямоване на «правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням» (ст. 1 КК України) [5]. Інакше кажучи, як зазначається у кримінально-правовій доктрині, «об'єктом кримінально-правової охорони є лише найважливіші суспільні відносини» [6, с. 8], «які являють собою певні зв'язки між людьми, що складаються у процесі їх спільної матеріальної та духовної діяльності» [7, с. 627]. Зокрема, в системі цих найважливіших суспільних відносин, що є об'єктом кримінально-правової охорони, є також «суспільні відносини, які виникають з приводу забезпечення основ національної безпеки України (її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності, обороноздатності, безпеки в економічній, політичній, інформаційній та інших сферах), тобто відносини, що згідно Конституції України забезпечують існування України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави» [8, с. 23; 3]. Про це свідчить функціонування в Особливій частині КК України Розділу I «Злочини проти основ національної безпеки України», в межах якого регламентується кримінальна відповідальність за [5]:

1) Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК України);

2) Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК України);

3) Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2 КК України);

4) Державну зраду (ст. 111 КК України);

- 5) Колабораційну діяльність (ст. 111-2 КК України);
- 6) Пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України);
- 7) Посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України);
- 8) Диверсію (ст. 113 КК України);
- 9) Шпигунство (ст. 114 КК України);
- 10) Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114-1 КК України);
- 11) Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 114-2 КК України).

Якщо аналізувати динаміку внесення змін і доповнень до зазначеного вище Розділу I закону України про кримінальну відповідальність, то варто відмітити, що істотно вони були пов'язані власне з початком незаконного вторгнення РФ на територію України, починаючи з анексії державою-агресором АРК у лютому 2014 року. Так, за період «гібридної» фази війни РФ проти України (лютий 2014 року-лютий 2022 року) законодавцем у Розділ I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» було внесено наступні зміни та доповнення:

I. 2 березня 2014 року на підставі закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року» від 23 лютого 2014 року № 767 VII [9]:

1. Посилено відповідні санкції за «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» (ст. 109 КК України), а саме:

а) абз. 2 ч. 2 ст. 109 КК України викладено в такій редакції: «караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк»;

б) абз. 2 ч. 3 ст. 109 КК України викладено в такій редакції: «караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк».

2. Ст. 110-1 «Екстремістська діяльність» – виключено.

II. 18 квітня 2014 року на підставі закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України» від 8 квітня 2014 року № 1183-VII [10]:

1. Посилено відповідні санкції за:

а) «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» (ст. 110 КК України), а саме:

1) абз. 2 ч. 1 ст. 110 КК України викладено в такій редакції: «караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років»;

2) абз. 2 ч. 2 ст. 110 КК України викладено в такій редакції: «караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років»;

3) абз. 2 ч. 3 ст. 110 КК України викладено в такій редакції: «караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі».

б) «Державну зраду» (ст. 111 КК України), а саме: абз. 2 ч. 1 ст. 111 КК України викладено в такій редакції: «карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років»;

в) «Диверсію» (ст. 113 КК України), а саме: абз. 2 ст. 113 КК України викладено в такій редакції: «карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років»;

г) «Шпигунство» (ст. 114 КК України), а саме: абз. 2 ч. 1 ст. 114 КК України викладено в такій редакції: «караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років».

2. Розділ I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» доповнено ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань».

III. 11 липня 2014 року на підставі закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму» від 19 червня 2014 року № 1533-VII Розділ 1 Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» доповнено ст. 110-2 «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України» [11].

IV. 31 жовтня 2014 року на підставі закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки України, громадської безпеки та корупційні злочини» від 7 жовтня 2014 року № 1689-VII посилено відповідні санкції за [12]:

а) «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» (ст. 109 КК України), а саме: абз. 2 ч. ч. 1-3 ст. 109 КК України доповнено словами «з конфіскацією майна або без такої»;

б) «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» (ст. 110 КК України), а саме: абз. 2 ч. ч. 1-3 ст. 110 КК України доповнено словами «з конфіскацією майна або без такої»;

в) «Державну зраду» (ст. 111 КК України), а саме: абз. 2 ч. 1 ст. 111 КК України доповнено словами «з конфіскацією майна або без такої»;

г) «Посягання на життя державного чи громадського діяча» (ст. 112 КК України), а саме: абз. 2 ст. 112 КК України доповнено словами «з конфіскацією майна або без такої»;

д) «Диверсію» (ст. 113 КК України), а саме: абз. 2 ст. 113 КК України доповнено словами «з конфіскацією майна або без такої»;

е) «Шпигунство» (ст. 114 КК України), а саме: абз. 2 ч. 1 ст. 113 КК України доповнено словами «з конфіскацією майна або без такої».

Не перестає зазнавати змін і доповнень кримінальне законодавство України в частині кримінально-правової охорони основ національної безпеки України і в період активної фази російсько-української війни, що розпочалася 24 лютого 2022 року повномасштабним вторгненням РФ на територію України і, на жаль, триває дотепер. Тому що, як справедливо з цього приводу зауважує Р. О. Мовчан, «з початком війни 2022 року стало зрозумілим, що вітчизняний кримінальний закон виявився не повною мірою готовим до неї, причому навіть з урахуванням тих істотних оновлень, яких він зазнав ще в 2014 році, коли РФ анексувала АРК та

вторглася на Донбас» [13, с. 10]. У цьому напрямку законодавцем, починаючи з 24 лютого 2022 року, в межах Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» послідовно:

I. 7 березня 2022 року на підставі закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» від 3 березня 2022 року № 2113-IX кримінальну відповідальність за вчинення окремих злочинів обтяжено відповідними обставинами, а саме [14]:

а) вчинення державної зради – «умовою воєнного стану» (ч. 2 ст. 111 КК України);

б) вчинення диверсії – «умовою воєнного стану або періодом збройного конфлікту» (ч. 2 ст. 113 КК України).

II. 15 березня 2022 року на підставі закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 3 березня 2022 року № 2108-IX Розділ 1 Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» [15].

III. 27 березня 2022 року на підставі закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану» 24 березня 2022 року № 2160-IX Розділ 1 Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» доповнено ст. 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» [16].

IV. 13 квітня 2022 року на підставі закону України «Про внесення змін до статті 114-2 Кримінального кодексу України щодо

удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдження інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації» від 1 квітня 2022 року № 2178-IX кримінальну відповідальність за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, обтяжено метою – «надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим незаконним збройним формуванням» (ч. 3 ст. 114-2 КК України) [17].

V. 23 квітня 2022 року на підставі закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» від 14 квітня 2022 року № 2198-IX Розділ 1 Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» доповнено ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору» [18].

Отож, якщо аналізувати всі зазначені вище зміни та доповнення, які на підставі тих чи інших законодавчих актів були внесені до Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки», то вбачається, що в період «гібридної» війни РФ проти України вони, в більшості випадків, стосувалися посилення суворості відповідних санкцій кримінально-правових норм, в яких визначаються заходи покарання за вчинення конкретних злочинів проти основ національної безпеки України: абз. 2 ч. ч. 1-3 ст. 109 «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади», абз. 2 ч. ч. 1-3 ст. 110 «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України», абз. 2 ч. 1 ст. 111 «Державна зрада», абз. 2 ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча», абз. 2 ст. 113 «Диверсія», абз. 2 ч. 1 ст. 114 «Шпигунство».

Характеризуючи зміни та доповнення, які обумовлені повномасштабним вторгненням РФ на територію України, потрібно зауважити, що вони в рівній пропорції полягають у:

1) обтяженні кримінальної відповідальності за вчинення окремих злочинів певними обставинами: державної зради «в умовах воєнного стану» (ч. 2 ст. 111 КК України), диверсії «в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту» (ч. 2 ст. 113 КК України), несанкціонованого поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненого в умовах воєнного або надзвичайного стану, «з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим незаконним збройним формуванням» (ч. 3 ст. 114-2 КК України);

2) доповненні Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» новими статтями: ст. 110-2 «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України», ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору», ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань», ст. 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану».

За результатами усього цього заслуговує на увагу висновок, зроблений О. В. Остроглядом на основі вивчення законодавчих аспектів кримінально-правової політики в умовах війни, де відзначається, що «зміни та доповнення до КК України, прийняті законодавцем після 24 лютого 2022 року, забезпечують належний правовий механізм для притягнення до відповідальності осіб, які співпрацюють з окупантом, а також тих, хто використовує воєнний стан для власного збагачення» [19, с. 290].

І на завершення доцільно також звернути увагу ще на один аспект, який стосується назви Розділу I Особливої частини КК України. Загальновідомо, що станом на сьогодні він називається «Злочини проти основ національної безпеки України». Але після того, як 15 березня 2022 року на підставі закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 3 березня 2022 року № 2108-IX його доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» [15], суспільно небезпечні діяння, передбачені ч. ч. 1, 2 ст. 111-1 КК України («Колабораційна діяльність») є не злочинами, а кримінальними проступками, оскільки в санкції кримінально-правової норми за їх вчинення передбачається лише таке основне покарання як «позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю», що згідно ч. 2 ст. 12 КК України є критерієм віднесення їх безпосередньо до кримінальних проступків. Як наслідок – Розділ I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» необхідно перейменувати на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України».

Висновки. Таким чином, резюмуючи все вище наведене, слід констатувати наступне:

а) наявність сучасних загроз національній безпеці України, детермінованих «гібридною» війною РФ проти України та подальшим переростанням її у повномасштабне вторгнення держави-агресора на всю територію нашої держави, спричинило внесення низки змін і доповнень до Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України», які виразилися у наступному:

1) посиленні суворості відповідних санкцій кримінально-правових норм, які передбачають заходи покарання за вчинення тих чи інших злочинів проти основ національної безпеки України: абз. 2 ч. ч. 1-3 ст. 109 «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади», абз. 2 ч. ч. 1-3 ст. 110 «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України», абз. 2 ч. 1 ст. 111 «Державна зрада», абз. 2 ст. 112 «Посягання на життя державного

чи громадського діяча», абз. 2 ст. 113 «Диверсія», абз. 2 ч. 1 ст. 114 «Шпигунство»;

2) обтяженні кримінальної відповідальності за вчинення окремих злочинів певними обставинами: державної зради «в умовах воєнного стану» (ч. 2 ст. 111 КК України), диверсії «в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту» (ч. 2 ст. 113 КК України), несанкціонованого поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненого в умовах воєнного або надзвичайного стану, «з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим незаконним збройним формуванням» (ч. 3 ст. 114-2 КК України);

3) доповненні Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» новими статтями: ст. 110-2 «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України», ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору», ст. 114-1 «Перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань», ст. 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану».

б) Розділ I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» правильно було б перейменувати на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України». Це пов'язано з тим, що в його межах регламентується кримінальна відповідальність за правопорушення, окремі з яких належать до злочинів, а деякі – до категорії кримінальних проступків.

1. Хатнюк Ю. А. Аналіз сучасних загроз національній безпеці України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2020. № 43. С. 65–68.

2. *Про національну безпеку України : закон України від 21 чер. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 28.03.2023 р.).*
3. *Конституція України : Основний закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/card2#Card> (дата звернення: 28.03.2023 р.).*
4. *Стратегія національної безпеки України БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА КРАЇНИ : Указ Президента України від 14 вер. 2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 28.03.2023 р.).*
5. *Кримінальний кодекс України : закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 28.03.2023 р.).*
6. *Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге видання, доповнене і перероблене. К.: Атіка, 2009. 512 с.*
7. *Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. : Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 1064 с.*
8. *Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. X. : Право, 2010. 608 с.*
9. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року : закон України від 23 лют. 2014 р. № 767 VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-18#Text> (дата звернення: 28.03.2023 р.).*
10. *Про внесення змін до Кримінального кодексу України : закон України від 8 квіт. 2014 р. № 1183-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-18#n8> (дата звернення: 28.03.2023 р.).*
11. *Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму : закон України від 19 чер. 2014 р. № 1533-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-18#n5> (дата звернення: 28.03.2023 р.).*
12. *Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки України, громадської безпеки та корупційні злочини : закон України від 7 жов. 2014 р. №*

1689-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-18#n9> (дата звернення: 28.03.2023 р.).

13. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми : монографія. Київ : Норма права. 2022. 244 с.
14. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану : закон України від 3 бер. 2022 р. № 2113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#n7> (дата звернення: 28.03.2023 р.).
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : закон України від 3 бер. 2022 р. № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12> (дата звернення: 28.03.2023 р.).
16. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану: Закон України від 24 бер. 2022 р. № 2160-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#n10> (дата звернення: 28.03.2023 р.).
17. Про внесення змін до статті 114-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдження інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації : Закон України від 1.04.2022 р. № 2178-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2178-20#n5> (дата звернення: 28.03.2023 р.).
18. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : Закон України від 14 квіт. 2022 р. № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n8> (дата звернення: 28.03.2023 р.).
19. Острогляд О. В. Кримінально-правова політика в умовах війни: законодавчий аспект. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 1. С. 286–290.

Шпіляревич В.В. Окремі аспекти кримінально-правової охорони національної безпеки України (на прикладі Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України «Злочини проти основ національної безпеки України»)

На сьогодні питання забезпечення національної безпеки для України є особливо актуальною проблемою, яка, перш за все, породжена тим міжнародним конфліктом, що розпочався ще у 2014 році з анексії РФ АРК, окупації окремих частини Донецької, Луганської областей України, а 24 лютого 2022 року трансформувався у незаконне повномасштабне воєнне її вторгнення на всю територію України, і, на жаль, триває дотепер.

Важливу роль у забезпеченні національної безпеки України відіграє КК України, в якому регламентується кримінальна відповідальність за вчинення правопорушень проти основ національної безпеки України (Розділ I «Злочини проти основ національної безпеки України»).

За результатами проведеного наукового дослідження автором констатовано, що з початку «гібридної» війни РФ проти України та подальшим переростанням її у повномасштабне вторгнення держави-агресора на всю територію України законодавцем внесено низку змін і доповнень до Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України», які виражаються у наступному:

1) посиленні суворості відповідних санкцій кримінально-правових норм, які передбачають заходи покарання за вчинення тих чи інших злочинів проти основ національної безпеки України (абз. 2 ч. ч. 1-3 ст. 109, абз. 2 ч. ч. 1-3 ст. 110, абз. 2 ч. 1 ст. 111, абз. 2 ст. 112, абз. 2 ст. 113, абз. 2 ч. 1 ст. 114 КК України);

2) обтяженні кримінальної відповідальності за вчинення окремих злочинів певними обставинами: державної зради «в умовах воєнного стану» (ч. 2 ст. 111 КК України), диверсії «в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту» (ч. 2 ст. 113 КК України), несанкціонованого поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненого в умовах воєнного або надзвичайного стану, «з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим незаконним збройним формуванням» (ч. 3 ст. 114-2 КК України);

3) доповненні Розділу I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України» новими статтями (ст. ст. 110-2, 111-1, 111-2, 114-1, 114-2 КК України).

Ключові слова: національна безпека України, конституційний лад, територіальна цілісність і недоторканість України, державна зрада, колабораційна діяльність, шпигунство, диверсія, воєнний стан.

Shpiliarevych V. V. Certain aspects of the criminal law protection of the national security of Ukraine (on the example of Section I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine «Crimes against the foundations of the national security of Ukraine»)

Today, the issue of ensuring national security for Ukraine is a particularly urgent problem, which, first of all, was caused by the international conflict that began back in 2014 with the annexation of the ARC by the Russian Federation, the occupation of certain parts of the Donetsk and Luhansk regions of Ukraine, and on February 24, 2022, transformed into an illegal full-scale military invasion of the entire territory of Ukraine, and, unfortunately, continues to this day. An important role in ensuring the national security of Ukraine is played by the Criminal Code of Ukraine, which regulates criminal liability for committing offenses against the foundations of the national security of Ukraine (Chapter I «Crimes against the foundations of the national security of Ukraine»). According to the results of the scientific research carried out by the author, it was established that since the beginning of the «hybrid» war of the Russian Federation against Ukraine and its further development into a full-scale invasion of the aggressor state on the entire territory of Ukraine, the legislator made a number of changes and additions to Section I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine «Crimes against the foundations of the national security of Ukraine», which are expressed in the following:

1) increasing the severity of the corresponding sanctions of criminal law norms, which provide for punishment measures for the commission of certain crimes against the foundations of the national security of Ukraine (paragraph 2 part 1-3 of Article 109 of the Criminal Code of Ukraine, paragraph 2 part 1-3 of Article 110 of the Criminal Code of Ukraine, paragraph 2 part 1 of Article 111 of the Criminal Code of Ukraine, paragraph 2 of Article 112 of the Criminal Code of Ukraine, paragraph 2 of Article 113 of the Criminal Code of Ukraine, paragraph 2 part 1 of Article 114 of the Criminal Code of Ukraine);

2) aggravation of criminal liability for the commission of certain crimes by certain circumstances: treason «under martial law» (Part 2 of Article 111 of the Criminal Code of Ukraine), sabotage «under martial law or during an armed conflict» (Part 2 of Article 113 of the Criminal Code of Ukraine), unauthorized dissemination of information about the transfer, transfer of weapons, armaments and war supplies to Ukraine, the movement, transfer or placement of the Armed Forces of Ukraine or other military formations formed in accordance with the laws of Ukraine, committed under conditions of war or a state of emergency, «for the purpose of providing such information to the state carrying out armed aggression against Ukraine, or to its representatives, or to other illegal armed formations» (Part 3 of Article 114-2 of the Criminal Code of Ukraine);

3) additions to Section I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine «Crimes against the foundations of national security of Ukraine» with new articles (Articles 110-2, 111-1, 111-2, 114-1, 114-2 of the Criminal Code of Ukraine).

Keywords: national security of Ukraine, constitutional order, territorial integrity and inviolability of Ukraine, treason, collaborative activity, espionage, sabotage, martial law.